

ÇOCUK GELİŞİMİNDE ALAN ÇALIŞMALARI

Mesleki Kavramlar ve Terminoloji

Dr. Taşkın Taştepe

Çocuk Gelişimi

Çocuk gelişimi bilim dalının mesleki kuramsal bilginin temelini çocuk, aile, gelişim, değerlendirme, tanımlama, destek, müdahale, eğitim ve izlem kavramları oluşturur.

Bu kavramlar bütüncül bir yaklaşımla ele alınarak çocuk gelişimi mesleğinin bilimsel temelde öğrenilmesini sağlar. Bu temel kavramlar ile bilişsel, dil, motor, sosyal ve duygusal gelişim kuramları başta olmak üzere, çocuk gelişimi ve aileye ilişkin kuramlar çocuk gelişimi bilim dalı eğitimi ve mesleki uygulamalarına rehberlik eder.

Dr. Taşkın Taştepe

Çocuk Gelişimi

Çocuk gelişimi ile ilgili kuram ve modeller temel kavramlar arasındaki ilişkiyi gösterir; çocuk, aile, gelişim, değerlendirme, tanımlama, müdahale, destek ve izleme ilişkin bakış açılarını tanımlar.

Kuram ve modeller; mesleki bilginin uygulamaya aktarılmasını sağlar, çocuk gelişimine ilişkin düşünme biçimini geliştirir, çocuk gelişimi uygulamalarının bilimsel temellerini oluşturur, uygulamayı açık, belirgin hale getirir, daha bilinçli karar vermeyi ve uygulamada esnekliği sağlar.

Dr. Taşkın Taştepe

Çocuk Gelişimi

Çocuk gelişimi lisans eğitiminde gelişimsel, girişimsel, eğitimsel, psikolojik, sosyolojik ve biyolojik yaklaşımlar kullanılır. Bu temel kavram, kuram ve yaklaşımlar bir bütün olarak ele alınır. Mesleki uygulamalarda çocukların bireysel özellikleri dikkate alınarak ele alınan temel kavram, kuram ve yaklaşımlar ile koruyucu, eğitici ve destekleyici hizmet sağlanır.

Dr. Taşkın Taştepe

Çocuk Gelişimi

Çocukların gelişimlerini değerlendirme, gelişimsel destek/müdahale/eğitim programı hazırlama ve/veya uygulamada ve izlemlerinde sistematik, bilimsel ve bütüncül bir yaklaşımla gelişimsel tanımlama ve desteğin sürekliliği sağlanabilmektedir.

Dr. Taşkın Taştepe

Gelişimsel Tanımlama

Tipik/atipik/riskli gelişim gösteren çocuğun gelişimine ilişkin sistemli ve sürekli; formal ve informal tekniklerle veri toplama ve verileri yorumlama aşamasıdır.

Dr. Taşkın Taştepe

Gelişimsel Tanımlama

Gelişimsel tanımlama tıbbi bir tanı değildir veya tıbbi tanının yerine kullanılamaz, bunun yanı sıra kanıta dayalı uygulamalarda profesyonel çocuk gelişimi desteğinde, çocuğun gelişimsel gereksinimlerinin etkili bir şekilde karşılanmasında ve hizmet verilen çocuğun ve ailenin gelişimsel destek ve müdahaleden yararlanmasında temel adım olarak ele alınır.

- ❖ Ayrıca gelişimsel problemi olan ancak tıbbi tanısı olmayan çocukların tıbbi tanılama için ilgili uzman hekime yönlendirilmesi bakımından önem arz eder.

Dr. Taşkın Taştepe

Gelişimsel Tanımlama

Gelişimsel tanımlama; çocuk hakkında gelişimsel bilgi sağlamak, gelişimsel gecikme/gelişimsel gerilik/risk altında olan alan veya alanları belirlemek, atipik ya da riskli gelişim özelliği olup olmadığını saptamak, güçlü gelişimsel özelliklerini ve desteğe ihtiyaç duyduğu gelişimsel alan ve özellikleri belirlemek amacıyla yapılır.

Dr. Taşkın Taştepe

Gelişimsel Tanımlama

Tanımlama aşamasında çocuğun özelliklerine uygun değerlendirme aracını seçme, çeşitli araçları kullanarak veri toplama, verileri yorumlama ve organize etme, değerlendirme ve gelişim durumunu raporlama işlemleri gerçekleştirilir.

- ❖ Veriler; tipik/atipik/riskli gelişim gösteren çocukla doğrudan çalışılmasının yanı sıra ebeveynlerinden, çocuğa bakım, eğitim veren ve sağlık takibinde yer alan uzmanlardan ve konuyla ilgili diğer kaynaklardan/ilgili alan yazından toplanır.
- ❖ Veri toplamada formal ve informal gözlemler, değerlendirme araçları ve yöntemlerden yararlanılır.
- ❖ Toplanan veriler standart gelişim normları ile karşılaştırılarak çocuğun her bir gelişim alanındaki durumu saptanır ve genel gelişim profili çıkarılarak çocuğun gelişimi konusunda bir karara varılarak gelişimsel tanımlama yapılır.

Dr. Taşkın Taştepe

Tarama

Bir çocuğun öğrenme ve gelişimine dair bir ön değerlendirme yapmak, genel gelişimini kaydetmek ve gelişimsel alanlarda gecikme yaşayabilecek çocukları belirlemek için iyi bir seçenektir; ancak gelişimsel tanımlama sağlamaz.

Çocukluk döneminde taramanın temel amacı, daha derinlemesine/ ayrıntılı değerlendirilmesi gereken, özel gereksinimleri olan veya risk altında olan çocukları belirlemek için çok sayıda çocuğun/büyük grupların hızlı bir şekilde değerlendirilmesidir.

Dr. Taşkın Taştepe

Tarama

Tarama, birçok çocuğun hızlı şekilde değerlendirilmesine imkan verir ve daha kapsamlı ve pahalı değerlendirmeleri buna en çok ihtiyacı olanlara indirger. Gelişimsel tarama, gelişimsel veya davranışsal bozukluklara yönelik risk faktörlerinin erken tanımlanmasına yardımcı olacak kısa, formal ve standardize değerlendirmeler olarak tanımlanmaktadır.

- ❖ Çocuk tarama testinden geçtiği zaman bu durum gelişimsel olarak uygun aktiviteleri destekleme ve yaşa uygun yapı taşlarını tartışma fırsatı sunar. Tarama testinde şüpheli görülen bir çocuğun ayrıntılı değerlendirilmesi ve gelişimsel tanımlamanın yapılması gerekir.

Dr. Taşkın Taştepe

Eğitsel Tanı

Eğitsel tanı profesyonel çocuk gelişimi sürecinde, çocuğun gelişiminin desteklenmesi için gerekli eğitim gereksinimlerinin etkili bir şekilde karşılanması ve hizmet verilen çocuğun ve ailesinin eğitimi için hazırlanacak eğitim programlarının hedeflerinin oluşturulmasında baz alınacak temel ölçüttür.

- ❖ Çocuk gelişimi sürecinde eğitsel tanının belirlenebilmesi için öncelikle gelişimsel tanımlamanın yapılması gereklidir.

Dr. Taşkın Taştepe

Gelişimsel tanımlama; tipik/atipik/riskli gelişim gösteren çocuğun güçlü olan ve desteğe ihtiyaç duyduğu gelişim alanlarının ve davranışlarının belirlenmesi olarak da açıklanabilmektedir.

- ❖ Diğer bir deyişle; gelişimsel tanımlama, değerlendirme sürecinde elde edilen gelişim profili ile takvim yaşına uygun standart gelişim normlarının karşılaştırılması sonucunda çocuğun yeterli olduğu ve desteğe/müdahaleye ihtiyaç duyduğu gelişim alanlarının ve davranışlarının belirlenerek yorumlanmasıdır.

Dr. Taşkın Taştepe

Gelişimsel tanımlama tıbbi ya da eğitsel tanılamadan bağımsız olarak yapılabilir, ancak gelişimsel tanılama sonucunda çocuğun tıbbi tanı gerektiren bir gelişim problemi varsa buna karşın tıbbi tanısı yoksa tıbbi tanı için ilgili uzman hekime yönlendirilir.

- ❖ Tıbbi tanılamamanın gerekli olduğu hastalık veya gelişimsel problem/yetersizlik durumlarında gelişimsel tanımlama, çocuğun hastalığının/yetersizliğinin ya da engelinin tanılanması amacıyla değil; söz konusu hastalık, engel veya yetersizlikten çocuğun gelişiminin etkilenme durumunun belirlenmesi ve buna uygun gelişimsel destek programının hazırlanması amacıyla yapılmaktadır.
- ❖ Gelişimsel Destek/müdahale/eğitim programlarının hazırlanması aşamasında gelişimsel tanımlama ile birlikte varsa tıbbi tanı ve eğitsel tanı dikkate alınır.

Dr. Taşkın Taştepe

Gelişimsel Değerlendirme Listesi

Ağlama nöbetleri	Diş gıcırdatma
Aile dinamiklerinde bozulma	Duygusal becerilerde yetersizlik
Aile içi çatışma	Düşük benlik saygısı
Akademik başarısızlık	Düşük empati
Akran zorbalığına maruz kalma	Düşük özgüven
Algılamada güçlük	Düşük özsaygı
Alışkanlık bozukluğu	Ebeveyn-çocuk çatışması
Ani yaşam olayına maruz kalma	Ebeveynlerin çocuğu reddetmesi
Akran ilişkisi sorunları	Ebeveyn-ergen çatışması
Aşırı baskıcı tutumla yetişme	Ebeveyn kaybı sorunları
Aşırı hareketlilik şüphesi	Ergen ebeveynlik
Aşırı hoşgörülü tutumla yetişme	Ergenlik dönemi problemleri
Aşırı koruyucu tutumla yetişme	Erken/hızlı gelişim
Aşırı televizyon izleme	Eşyalara zarar verme
Atipik ebeveyn	Evlat edinme ile ilgili sorunlar
Atipik gelişim	Ev kazaları riski
Beden algısı sorunları	Fiziksel engel şüphesi
Beslenme alışkanlığı sorunları	Fiziksel istismar şüphesi
Büyüme geriliği riski	Fiziksel saldırganlık şüphesi
Cinsel istismar şüphesi	Fiziksel bakım ihmali
Çalma	Gecikmiş konuşma
Çekingenlik	Gelişim geriliği
Çevresel yoksunluk	Genel gelişim gecikmesi
Çevresine zarar verme	Görme kaybı/engeli şüphesi
Çiğneme güçlüğü	Hayvanlara zarar verme
Çocuk kayırma/ayırma	İçe kapanma
Çocuk ihmali şüphesi	İletişim problemleri
Çoklu engel şüphesi	İnatçılık
Davranış sorunları	İnce motor becerilerde yetersizlik
Ders çalışma problemleri	İstenmeyen çocuk
Dil becerilerinde gecikme	İşitme kaybı/engeli şüphesi
Dil bozukluğu şüphesi	İhmal edilme
Disiplin problemi	Kaba motor becerilerde yetersizlik

Dr. Taşkın Taştepe

Gelişimsel Değerlendirme Listesi

Kişilik gelişimi problemleri	Sosyal gelişimde gecikme
Kıskançlık	Sosyal izolasyon
Konuşma bozukluğu şüphesi	Sosyal rol çatışması
Korkular	Sözel saldırganlık şüphesi
Koruyucu aile	Suçta sürüklenen çocuk
Kronik hastalıklara bağlı gelişimsel sorunlar	Suç mağduru çocuk
Mastürbasyon şüphesi	Şiddete maruz kalma
Okula hazır bulunuşlukta yetersizlik	Şiddete tanık olma
Okuldan kaçma	Teknolojik araçlarla aşırı ilgilenme
Öğrenme problemi şüphesi	Tırnak yeme
Öz-bakım becerilerde yetersizlik	Tipik gelişim
Özgül öğrenme bozukluğu şüphesi	Tuvalet alışkanlığı problemleri
Özyönetim becerilerinde yetersizlik	Tükürme
Parçalanmış aile	Unutkanlık
Parmak emme	Uyaran eksikliği
Psikososyal dezavantajlar	Uyku alışkanlığı problemleri
Risk altındaki çocuk	Uyum sorunları
Riskli davranışlar	Uyumsuz gelişme
Riskli gelişim	Üstün yetenekli
Sağlıksız aile	Üstün zeka
Sorumluluktan kaçınma	Yalan söyleme
Sosyal becerilerde yetersizlik	Yaygın gelişimsel bozukluğu şüphesi
Sosyal destek yetersizliği	Yeme alışkanlığı problemleri
Sosyal etkileşim becerilerinde yetersizlik	Zihinsel engel/yetersizlik şüphesi

Dr. Taşkın Taştepe

Gelişimsel Destek/Eğitim/Müdahale Programı

Gelişimsel tanımlama sonucuna göre; çocuğun yaşı, herhangi bir eğitim/rehabilitasyon vb. kuruma devam edip etmediği, aile ve sosyal çevre özellikleri, güçlü yönleri ve desteklenmesi gereken alanları dikkate alınarak gelişimsel destek/eğitim/müdahale programlarından hangisine gereksinim duyulduğuna karar verilerek uygun program hazırlanır.

- ❖ Gelişimsel destek/eğitim/müdahale programı tıbbi bir tedavi veya tıbbi bir girişim değildir, gelişimsel problem veya çevresel etmenler vb. nedeniyle etkilenen, geciken veya bozulan gelişimin, çocuğun gelişebilme potansiyeli doğrultusunda desteklenmesi ve hız kazandırılması amacıyla hazırlanan programdır.

Dr. Taşkın Taştepe

Gelişimsel Destek/Eğitim/Müdahale Programı

Gelişimsel destek/müdahale/eğitim programlarının hazırlanması aşamasında gelişimsel tanımlama ile birlikte varsa tıbbi tanı ve/ veya eğitsel tanı dikkate alınır. Gelişimsel tanımlama sonucunda eğer çocuğun tıbbi tanısı yok ancak tıbbi tanı alması gereken bir gelişimsel durumu varsa, önce tıbbi tanı alması için ilgili uzman hekime yönlendirilir, tıbbi tanısı konulduktan sonra destek/eğitim/müdahale programı hazırlanır.

Dr. Taşkın Taştepe

Gelişimsel Destek/Eğitim/Müdahale Programı

Hazırlanan program çocuğun ve ailenin özellikleri ile gereksinimlerine bağlı olarak doğrudan çocuk gelişimci tarafından sistematik biçimde uygulanır, değerlendirilir, değişen gereksinimler ve ilgiler doğrultusunda yeniden düzenlenerek uygulama süreci devam ettirilir.

- ❖ Çocuk Gelişimcinin doğrudan uygulama yapmadığı durumlarda aileye/çocuğa bakım veren kişiye/çocukla ilgilenen profesyonele programı nasıl uygulayacağı konusunda rehberlik yapılır; rehberlik sırasında bilgi verici sözlü açıklamaların yanı sıra programın anlaşılır olabilmesi için model olma, demonstrasyon vb. teknikler kullanılır. Önerilerin aileye yazılı olarak verilmesi beklenir.

Dr. Taşkın Taştepe

Çocuk Odaklı Aile Danışmanlığı

Gelişimsel tarama, değerlendirme ve tanımlama, destek/eğitim/müdahale programı hazırlama süreci sonunda sonuçlar ve destek/eğitim/müdahale programlarından hangisinin uygulanacağı aileye açıklanır. Bunlarla birlikte çocuğa yaklaşım, ana-baba tutumları, çocukla iletişim, problem çözme becerileri, ana-baba ilişkilerinin çocuğa yansımaları, gelişimsel dönem özellikleri, davranış problemleri, kardeşler arasındaki ilişkiler vb. konularda ailenin gereksinimleri saptanarak, aile merkezli uygulamalarla danışmanlık yapılır.

- ❖ Çocuk odaklı aile danışmanlığında ailenin yapısı, sosyoekonomik düzeyi, çocuğu algılama şekli, çocuğun özel gereksinimi varsa bununla ilgili bilgi düzeyi gibi konular dikkate alınır. Aile ile görüşmede saygınlık, saydamlık ve ilgilenme ilkelerine bağlı kalınır.

Dr. Taşkın Taştepe

Çocuk Gelişim İzlemi

Çocuklarla yapılan bütün çalışmalarda “Gelişimin bir süreç olduğu ve süreç içinde değiştiği ilkesi”nden hareketle çocuğun gereksinimlerinin ve ilgilerinin de zaman içinde değişebileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Büyüme ve olgunlaşmanın getirdiği gelişme ile birlikte çocuk için hazırlanan destekleyici programın etkilerinin de takip edilmesi gerekir; bu nedenle gelişimsel destek/eğitim/müdahale programı hazırlanıp uygulandıktan sonra çocuğun gelişimi, takvim yaşı ve gereksinimlerine bağlı olarak belli aralıkla tekrar değerlendirilir.

Dr. Taşkın Taştepe

Çocuk Gelişim İzlemi

Değerlendirme sonuçlarına göre destek/eğitim/müdahale programı devam ettirilir ya da gerekli görülürse yeniden düzenlenir. Çocuğun gelişiminin izlenmesi amacıyla yapılan her görüşmede gelişim değerlendirme işlemi yapılmalıdır.

- ❖ Çocuk gelişimi izleminde temel olarak küçük yaşlarda gelişimin daha hızlı seyretmesi nedeniyle daha sık aralıklarla, daha büyük yaşlarda ise daha seyrek izlem çalışması yapılmalıdır. Ancak çocuğun ve ailesinin gereksinimleri de izlem aralıklarının belirlenmesinde ölçüt olarak dikkate alınmalıdır.

Dr. Taşkın Taştepe

Kaynaklar

- ❖ ÇUÇEP. (2016). Çocuk Gelişimi Ulusal Çekirdek Eğitim Programı 2016. https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Ulusal-cekirdek-egitimi-programlari/cocuk_gelisimi_cekirdek_egitim_programi.pdf

Dr. Taşkın Taştepe

ÇOCUK GELİŞİMİNDE ALAN ÇALIŞMALARI

Mesleki Kavramlar ve Terminoloji

Dr. Taşkın Taştepe